

Diskriminacija aukštajame moksle

**Vytautas Daujotis
Vilniaus universitetas**

Mokslo politika. Kiek ji skatina spręsti nepriklausomos Lietuvos gerovės ir pažangos spartinimo klausimus (Mokslo organizavimo ir valdymo aspektais)

2010 m. balandžio 7 d.

LR KONSTITUCIJA:

Aukštasis mokslas prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus. Gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas nemokamas mokslas,

bet

“KONSTITUCIJOS REALIAI YRA TIEK, KIEK YRA IŠAIŠKINĘS KT“ (E.Kūris):

- 1) Konstitucija valstybės biudžeto lėšomis apmokamą aukštąjį mokslą laiduoja ne visiems valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokantiems piliečiams <...>, o tik tiems, kurie yra rengiami tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį;**
- 2) negali būti nustatyta tokio teisinio reguliavimo, kuriuo valstybinei aukštajai mokyklai būtų <...> draudžiama priimti tokius asmenis (savo lėšomis) mokytis šioje aukštojoje mokykloje;**
- 3) Vyriausybės įgaliojimai nustatyti maksimalų skaičių studentų <...> sudaro prielaidas nepagrįstai riboti Konstitucijoje įtvirtintą aukštojo mokslo prieinamumą pagal sugebėjimus, taip pat riboja Konstitucijos garantuojamą aukštųjų mokyklų autonomiją.**

Taip įteisinti dviejų rūšių valstybinės aukštosios mokyklos studentai:

- 1. Pagal valstybės poreikį besimokančių piliečių studijas apmoka valstybė.**
- 2. Valstybei nereikalingi (emigracijai? bedarbystei?) studijuoja savo lėšomis.**

Tuo pačiu Lietuvoje įteisinta aukštojo išsilavinimo prieinamumo priklausomybė ne tik nuo žmogaus gabumų ir pasirengimo, bet ir nuo jo turtinės padėties:

- 1. Studijuojantis savo lėšomis yra priverstas savo laiką ir energiją skirti ne studijoms, bet lėšų gavimui – jam prieinamumas blogesnis nei studijuojančiam valstybės lėšomis.**
- 2. Nepasiturintys ar baigę periferijos vidurines mokyklas studentai - gabūs, bet neturėję galimybių gerai pasirengti studijoms - yra priversti arba studijuoti savo lėšomis, arba rinktis studijas žemesnio statuso institucijose.**
- 3. Mokesčio už studijas autoriai jį aiškina kaip bausmę už nepakankamai gerą mokymąsi – toks mokesčio supratimas prilygsta supratimui, jog mušant karvę ją galima priversti duoti daugiau pieno**

REZULTATAS

Besimokančio jaunimo spartėjantis ir negrįžtamas išvykimas į Vakarų šalių universitetus, su kuriais Lietuvos aukštosios mokyklos nėra pajėgios konkuruoti dėl jaunų protų ir kuriuose garantuojama žmogaus teisė į vienodą aukštojo mokslo prieinamumą.

Nepriklausomos Lietuvos gerovė ir pažanga?

EBPO (OECD) IŠVADOS APIE DISKRIMINACINĘ POKOMUNISTINIŲ VALSTYBIŲ AUKŠTOJO MOKSLO POLITIKĄ

- OECD palaiko kainos pasidalijimo principą (dalį studijų kainos apmoka studentas, kitą dalį – valstybė), bet neigiamai vertina šio principo įgyvendinimo efektyvumą ir teisingumą bei bešališkumą, kai dalies studentų studijas visiškai subsidijuoja valstybė, likusieji moka visą studijų kainą;**
- Mokėjimo naštos padalijimas tarp visų studentų ir valstybės subsidijų skyrimas daugumai studentų (jei ne visiems) yra teisingesnis ir efektyvesnis būdas;**
- Valstybės subsidijų skyrimas aukštajam mokslui yra pateisinamas – yra ir visuomeninė (išorinė) nauda, kurią gauna visa visuomenė, o ne konkretus absolventas. Tačiau neįmanoma būtų logiškai pagrįsti, kad nebus visuomeninės naudos, kiliančios iš studentų, dabar negaunančių valstybės paramos savo studijoms, išsilavinimo.**

EUROPOS SAJUNGOS PAGRINDINIŲ TEISIŲ CHARTIJA:

Kiekvienas turi teisę į mokslą; profesinis ir tęstinis mokymas turi būti prieinamas visiems (14 str. - Teisė į mokslą);

Draudžiama bet kokia diskriminacija, ypač dėl <...> socialinės kilmės, turtinės padėties (21 str. - Diskriminacijos uždraudimas).

EUROPOS SOCIALINĖ CHARTIJA:

atsižvelgiant tik į individualius gabumus, sudaryti galimybes įgyti aukštąjį techninį ir universitetinį išsilavinimą (10 str. - Teisė į profesinį rengimą).

ŽMOGAUS TEISIŲ IR PAGRINDINIŲ LAISVIŲ APSAUGOS KONVENCIJA:

Niekam neturi būti atimta teisė į mokslą (Protokolo Nr.1 2 str. - Teisė į mokslą);

Naudojimasis šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas nepriklausomai <...> socialinės kilmės (14 str. - Diskriminacijos uždraudimas)

LIETUVA EUROPOS SĄJUNGOJE

Lisabonos sutartyje pakartota ir Lietuvai teisiškai privaloma europinė teisė garantuoja žmogaus teisę į aukštąjį išsilavinimą pagal gabumus ir pasirengimą nepriklausomai nuo turtinės ar socialinės padėties.

Lietuvos aukštojo mokslo teisės aktai ir praktika pažeidžia šią europinės teisės nuostatą.

Ačiū už dėmesį